

РЕАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПНОГО ОБРАЗУ ВЕЛИКОЇ МАТЕРІ У ЛІРИЦІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

У статті розглянуто особливості вираження архетипного образу Великої Матері у системі немімесисної лірики. Охарактеризовано зразки патріотичної та громадянської лірики Василя Симоненка, в яких цей образ знайшов своєрідне втілення.

Ключові слова: *немімесисна лірика, літературний архетип, архетипний мотив, архетипний образ Великої Матері.*

Будь-яка стильова система передбачає сприйняття мови як світу, розуміє світ смислів як продовження реальності, поєднує зображуване із зображеним, надає знакам референтності [2, 28]. Система немімесисної образності передбачає таке моделювання дійсності, в якому відбувається протиставлення між тим, що є, і тим, що мало би бути, а сам художній текст вибудовується за принципом «світ як текст». «І хоча лірика немімесисної образності є дискретна, цій дискретності вона протиставляє полюс універсальності або полюс цінності та неділимості» [2, 29]. У цьому дослідженні ми хочемо звернути увагу на реалізацію архетипних образів у ліриці такого плану.

Архетип – це той несвідомий зміст, який, змінюючись, стає свідомим і прийнятним. Також він зазнає змін під впливом тієї індивідуальної свідомості, на поверхні якої виникає. Несвідоме – це щось на кшталт футляра, в якому сховане інтимно особистісне, а необхідна реакція колективного несвідомого виражає себе в архетипно оформлених уявленнях [7, 77]. Архетипами є універсальні першопочаткові психічні структури, що складають зміст колективного несвідомого і у нашому досвіді розпізнаються у конкретних образах. Архетип – це поза вербальна субстанція. Він є джерелом міфології, релігії, мистецтва, зокрема літератури. Він наділений енергетичною силою і формує певні уявлення. Через архетипи найяскравіше виявляє себе спадщина предків. Вони присутні в людині, вони відкривають їй священні смисли [6, 133-134]. Але вони не набуваються індивідуально, оскільки є своєрідним спадком людства. Архетипний образ – це

матеріалізований у словесний образ аспект смислу архетипу. Відтак, коли говоримо про художню творчість, доречним буде термін не архетип, а архетипний образ.

Звернення до певних архетипних образів у художніх текстах зумовлене їх активністю чи пасивністю в авторській свідомості, а також внутрішніми потребами суспільства на певному етапі розвитку. Художня література використовує таку важливу властивість архетипу, як здатність видозмінюватися, зберігаючи своє значення і функції незмінними на різних історичних етапах. А. Большакова називає це «варіативністю інваріантності», коли архетип може змінюватися до невпізнаваності, втілюючись у творчості різних авторів, але при цьому він зберігає ціннісно-сміслову ядро, що є незмінним, і забезпечує високу стійкість архетипної моделі [3, 171]. Ще К. Юнг звернув увагу на роль архетипу у творчому процесі, зокрема на виникнення задуму з резервуару образного несвідомого, на варіативну повторюваність першообразу як ідеальної моделі. Літературний архетип – це модель, яка, зберігаючи незмінним ядро, є варіативною і змінною в творчості різних письменників. Може бути кілька рівнів його розвитку: індивідуальний, локальний, загальнонаціональний, універсальний [4].

Є. Мелетинський зазначає, що архетипи – це первісні схеми образів і сюжетів, що складають певний початковий фонд літератури. Учений виділяє архетипний мотив, який визначає як певний мікросюжет, що містить дію, суб'єкта та об'єкт і має більш-менш самостійний і глибинний зміст. Важливою характеристикою архетипного мотиву є наявність дії, оскільки він завжди сюжетний. На думку С. Аверинцева, роль митця полягає у тому, що він першим відчуває зміни у колективному несвідомому і повідомляє про це суспільство [1, 140-141].

Відтак, в архетипі, за А. Большаковою, можна виділити такі значення: 1) письменницька індивідуальність з погляду її ролі в формуванні подальшого літературного процесу; 2) «вічні образи»; 3) християнсько-біблійна тематика як джерело літературних образів та сюжетів; 4) антична міфологічна традиція; 5) ситуація, образ, що з'являються в житті, а згодом і в літературі. Серед архетипних мотивів, на думку Ю. Доманського, можна виділити такі: 1) збереження усього пучка схем архетипного значення мотиву; 2) домінування певних сем архетипного

значення; 3) інверсія архетипного значення мотиву як показник неординарності персонажа; 4) інверсія архетипного значення мотиву як показник відходу від універсальних моральних цінностей; 5) сукупність різних сем архетипного значення в оцінках одного персонажа [5, 29].

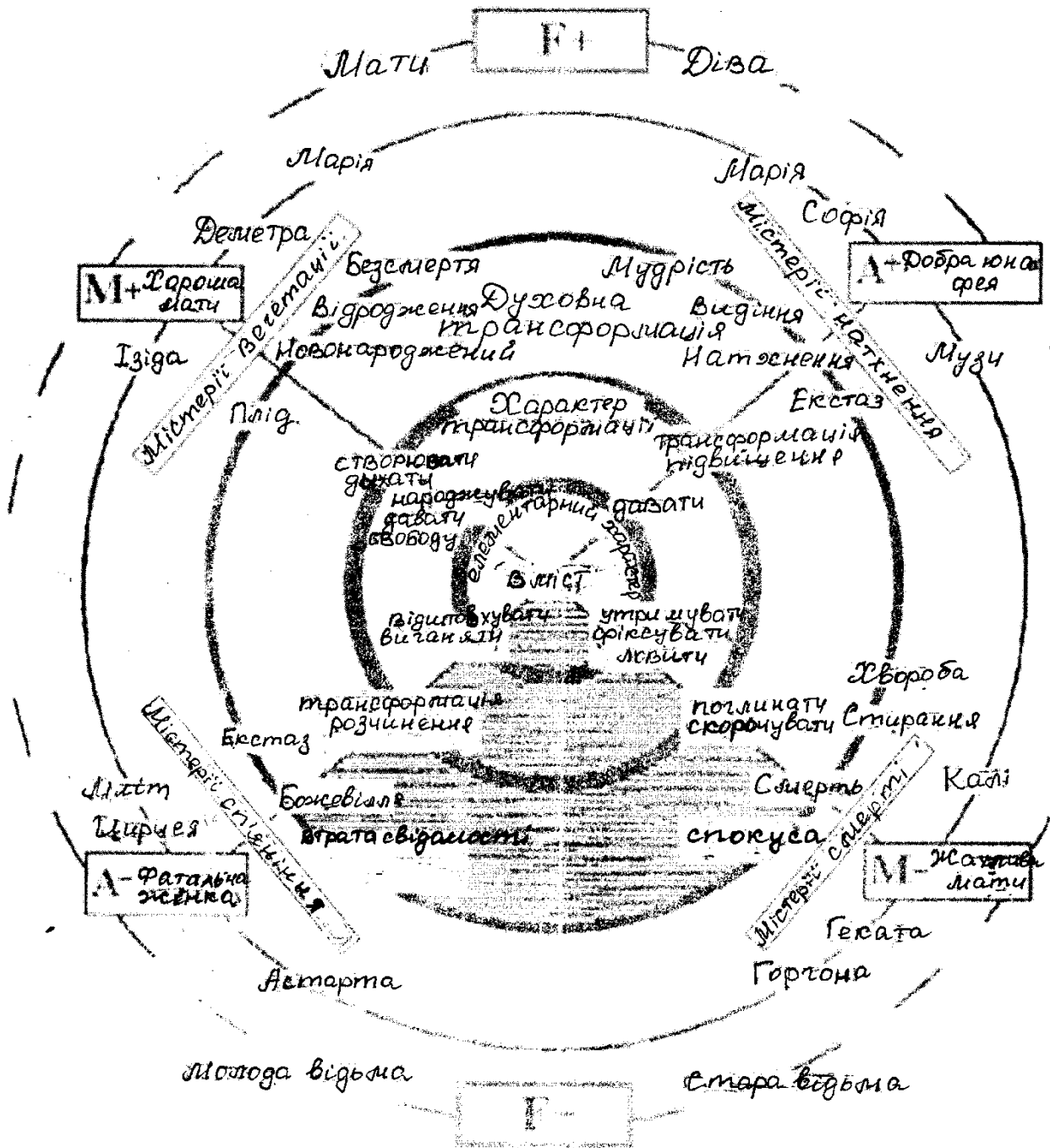
Для немімесисної лірики, до якої належить поезія «шістдесятників», характерна актуалізація архетипного образу Великої Матері, на противагу соцреалістичній естетиці, для якої домінуючим був, умовно кажучи, образ Великого Батька (маємо на увазі ленінсько-сталінську традицію). Звернення до цього образу зумовлене відчуттям численних втрат: людина втрачає індивідуальність та будь-яке значення, руйнуються загальнолюдські цінності, відбувається підміна понять, слово втрачає свій вплив. Поети 60-х років першими відчули можливі суспільні зміни, що кардинально відрізнялися від особистісних потреб і бажань людини. І щоб повернути справжність, необхідно було реактуалізувати первісні міфи. Шістдесятники, для більшості яких війна стала частиною дитинства, звернулися не до деструкції, а до гуманізму, усвідомлення важливості «маленької людини», відновлення національних цінностей. Звідси – прославлення любові як всезагальної людської цінності, втіленням якої стає образ матері.

Архетипний образ Великої Матері знайшов яскраве вираження в ліриці В. Симоненка, що на думку В. Моренця, «від початку мав сформовану ідею світу, не просто усвідомлену, але привласнену як спосіб спілкування з реальною дійсністю і мету життєдіяльності» [8, 174]. У його творах присутнє не лише звернення до цього архетипного образу, а й протиставлення матері батьку, заперечення батька, тощо.

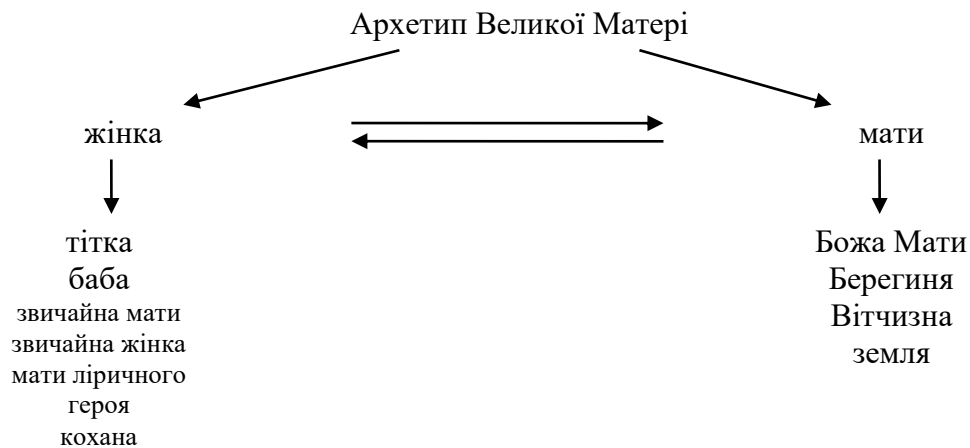
Архетип Великої Матері – це «загальна назва прообразу колективного культурного досвіду, що виражає цілісність та повноту як єдність протилежностей, позитивно-негативну полярність (Добра – Грізна Мати) [6, 373]. У цьому архетипному образі можуть бути закодовані Батьківщина-мати, рідна домівка (в українській ліриці – рідна хата), земля-мати, жінка-мати, рідна мати, кохана. Відповідно ці образи в ліриці можна інтерпретувати як вияви архетипного образу Великої Матері. З цим архетипом асоціюються материнська турбота і симпатія, мудрість жінки, а також усе, що любить допомагає.

К. Юнг виділяв такі риси архетипного образу Великої Матері: вияв уваги та співчуття; магічний авторитет фемінності; мудрість; будь-який корисний інстинкт або імпульс; доброта, підтримка, турбота; розвиток; плодючість. Негативними є такі риси: темрява, таємниця, прірва, світ мертвих, отрута, поглинання, неминучість, як доля [14, 211].

Е. Нойман пропонує модель цього архетипного образу, відштовхуючись від двополюсності і проєктуючи її на відповідні міфологеми (Марія, Софія, Деметра, Астарта, Горгона, Церцея тощо). Архетип Великої Матері представлений у колективному несвідомому двома складовими – материнством і жіночістю. У Ноймана – це дві вісі координат з чотирма полюсами: хороша мати (M+): Деметра, Ізіда, Божа Мати; погана мати (M–): стара відьма, Калі; позитивна Аніма (A+): добра юна фея, давньогрецькі музи, непорочна Діва Марія; негативна аніма (A–): фатальна жінка, молода відьма, Астарта, Ліліт, Цирцея [17, 77]. Архетипне тлумачення міфологем і динаміку архетипу Великої Матері можна побачити у такій схемі [17, 82]:

Естетика «шістдесятництва» віддавала перевагу «добрій матері» і позитивній Анімі. Цей архетипний образ виявляє себе в згадуваних образах батьківщини, матері, землі, коханої. Жінка виступає у поетичних текстах в образах старої баби, сільської тітки, простої жінки, звичайної матері, матері ліричного героя. Крім того, вона асоціюється з образами Божої Матері, Вітчизни, Березині роду, землі (міфологеми Божої Матері та Ізиди, Деметри). Схематично це можна б передати так:

У поезії В. Симоненка привертає увагу перш за все звернення до «маленької» людини. Наприклад, у поезіях «Піч», «Баба Онися», «Жорна» змальовано звичайну історію «маленької» жінки. Трагічну долю звичайної жінки Симоненко змальовує за допомогою спокійної оповіді, що нагадує оповідь у референтній ліриці:

*З тітки полум'я сон злизало,
Тітка гладить рукою глек,
Теплий ватяник зав'язала
На застуджений свій поперек [10, 52]*

Тобто практично немає різниці між зображуваним і зображеним, але далі автор виходить за ці межі шляхом вкраплення власних роздумів:

*Менше ми гіркоти нестимем,
Стане ближчою наша мета,
Як не будуть у небо димом
Підніматись жіночі літа [10, 52]*

З метою героїзації «маленької» жінки автор залучає архетипний мотив удівства. Простір, змальований поетом, нагадує помешкання відьми: темрява, полум'я, піч-ненажера, дим:

*Лиже полум'я жовте черево,
Важкувато сопе димар,
Галасує від болю дерево,
Піднімаючись димом до хмар [10, 52]*

Та й сама жінка – стара, покручена, з перев'язаним попереком. Ці елементи мали би служити для зображення образу старої відьми в мінусових осях координат (міфологема Гекати). Створена автором картина викликає в реципієнта неприємне гнітюче враження, але він сам нівелює ці уявлення у фінальній частині поезії («Віддавала дівочий рум'янець Чистоті смачних паляниць...»), пояснюючи, що саме спотворило цю жінку. Таким чином, відбувається інверсія архетипного значення.

Особливістю немімесисної лірики є її межування, з одного боку, з референтною, а з іншого – нереперентною лірикою. Виявом нереперентності є невідповідність між зображуваним і зображеним, що виражається через розуміння диспропорції того, що є і того, що має бути. Симоненко не просто фіксує реальні предмети чи явища, а й пропонує альтернативу цій реальності.

Проблема людини полягає в тому, що вона відмовляється від своїх архетипів, чим руйнує не лише свою світоглядну систему, а й світ. Яскраво це видно у творах, присвячених життю повоєнного села. Наприклад, вірш «Баба Онися». У цій поезії використано вже згадуваний архетипний мотив удівства, що передбачає беззахисність та обраність (мати-героїня, вдова, якою треба пишатися):

*Я горя на світі застав багато.
Страшнішого ж горя нема,
ніж те, коли старість мати
в домівці стрічає сама [10, 51]*

Автор зображує самотню жінку, яка страждає. Вона в такому випадку має бути або героїнею, або матір'ю героя. В. Симоненко вибирає перше:

*я пам'ятник бабі Онисі
воздвиг би на площі в Москві [10, 51]*

Він робить матір не лише героїнею, але й мученицею:

*їх горе на утлі плечі
Онися взяла собі [10, 51]*

Мотив жіночої самотності зумовлений не лише зверненням до колективного несвідомого, літературного архетипу чи архетипного мотиву. Основою був авторський особистісний чуттєвий досвід: відсутність батька, відсутність чоловіків у

повоєнному селі. Але у поезії цей мотив трансформується в архетипний, що зумовлено домінуванням сем материнства («У баби Онисі було три сини...»), самотності («У баби Онисі синів нема...», «...старість мати в домівці стрічає сама...»), героїзму і героїзації («...я пам'ятник бабі Онисі воздвиг би...», «...подвиг її над землею...»).

Архетип Великої Матері передбачає наявність дитини, сина, адже він реалізується саме в його свідомості та існуванні, зникає син – зникає й образ Матері, а звідси – порушення правильного світопорядку.

Ще один дуже важливий варіант трансформації архетипного образу – Батьківщина. Ідея матері-Батьківщини не є новою, отже, «шістдесятництво» не відходить від цієї традиції. Як мати одна для дитини, так і Батьківщина повинна бути одною. Наголосимо, що час, коли були створені ці тексти, передбачав зображення в ролі матері-батька Радянського Союзу. Натомість «шістдесятники» писали про Батьківщину-Україну, в чому можна помітити схожість із поезією українського резистансу. Але домінуючою там була не любов до батьківщини, а смерть за неї, щоб засвідчити цю любов; для «шістдесятників» любов – це життя, життя заради батьківщини, для неї, їй на втіху:

*З нею я ділити завжди буду
Радощі, турботи і жалі,
Бо у мене стукотить у грудях
Грудочка любимої землі [10, 60]*

У цій поезії помітний асоціативний зв'язок між матір'ю та дитиною: як дитина має у собі частину материнського, так і ліричний герой має в собі частину рідної землі. Це наче кровний зв'язок матері і сина:

*Бо вона одна за всіх нас дбає,
Нам дає і мрії, і слова,
Силою своєю напуває,
Ласкою своєю зігріва [10, 60]*

Тут архетип Великої Матері реалізується в образі рідної землі (міфологема Деметри). Змінюється ставлення ліричного героя до світу: якщо жінку треба

захищати, то Батьківщину треба любити. Тобто в одному випадку маємо спробу захисту підвалин світу, в іншому – любов до того, що тебе оточує, бо воно є частиною тебе.

Поєднання кількох аспектів архетипного образу Великої Матері бачимо в поезії «Лебеді материнства». Це мати і Батьківщина (міфологеми Ізиди, Деметри), дружини, кохана. Перший і другий протиставлені третьому й четвертому образам:

*Можеш вибирати друга і дружину,
Вибрати не можна тільки батьківщину [10, 74]*

Мати й батьківщина супроводжують ліричного героя від народження, є вічними і незмінними; їм протиставлено друга і дружину, кохану як таких, що залежать від простору і часу. Стосунки героя з матір'ю змальовано як ідилію: тиха хата, колиска, казка, лебеді (до речі, лебідь – символ вірності, у цьому контексті – символ вірності матері), золоті та рожеві кольори. У другій частині тексту (формально в ній змінено ритм) цю ідилію заміщено розповіддю-пророкуванням майбутнього, повчанням матері сину. Відповідно мати – мудра, любляча, всепробачаюча. Власне, тут зосереджено всі позитивні якості цього архетипного образу, визначені К.Юнгом. Образ дівчини-коханої в поезії нагадує міфологему Ліліт («У хмільні смерканні мавки чорноброві//Ждатимуть твоєї ніжності й любові»). В. Симоненко виводить «хорошу матір» і негативну Аніму.

Автор завжди розмежовує почуття любові до матері і любові до жінки, вивищуючи мати. «Стосунки матері й сина – найчистіший приклад незмінної любові, не скаламученої жодними егоїстичними міркуваннями» [13, 203]. Про тісний зв'язок самого В. Симоненка з матір'ю, що, безумовно, наклало відбиток на поезію, можемо прочитати у його листах до дружини. Так, в одному з них він пише: «Вона проти тебе нічого не має, тільки цікавиться, хто ти за одна, та ще совітує мені взнать, чи ти не будеш єрепениться, якщо мати буде жити з нами. Можу процитувати маму дослівно: «Мені дуже бажається, щоб ти женився раз, а не так, як ото є, що тут оженився, а тут розходяться. Хай і вона знає, що в тебе є мати, щоб тобі не сказала, що мов твоя мати нам не нужна». Я тут нічого не змінив, тільки розставив коми» [16, 175]. Звичайно, що тут говоримо не про архетип, який

стосується транс персонального досвіду, а про чуттєві комплекси, які стали поштовхом до зосередженості автора на частковому архетипному образі матері (вже згадувані нами плюсові координатні вісі). Відтак у поезії домінує образ матері, спроектований на Україну. Тобто патріотична лірика Симоненка є не лише поезією поета-громадянина, а й проекцією стосунків автора з матір'ю.

Якщо у змалюванні матері Симоненко звертається до матері Марії, Деметри, Ізиди, то у змалюванні коханої поет надає перевагу типу негативній Анімі або Музі чи Непорочній Діві:

*Ти ще не торкалася губами
Вічних і прозорих таємниць.
Чистота твоя тремтить вогнями
У червонім клетоті зірниць [12, 65]*

У цитованому уривку міфологема Непорочної Діви викликає у автора радше не чоловічі, а батьківські почуття: «Ти ще не хилила ні до кого Лобик свій упертий і смішний». Її вогонь – чистий і творчий, це саме натхнення.

Цікава наступна поезія:

*Коли б тобі бажав я сліз і муки,
І карі найстрашнішої бажав,
Я б не викручував твої тендітні руки
І в хмурім підземеллі не держав.*

*Ні, я б не став тебе вогнем палити,
З тобою б розквітався без жалю:
Я б побажав тобі когось отак любити,
Як я тебе люблю [12, 17]*

Автор використовує образ Аніми (–) у мінусових вісях координат (міфологема Астарті), оскільки ліричний герой змальовує кохану, яка образила його або зневажила його почуття і від якої він відчуває залежність. Але негативна Аніма в ліриці В. Симоненка трапляється нечасто.

Таким чином, архетипний образ Великої Матері представлений у В. Симоненка комплексно, хоча автор надає перевагу плюсовим вісям. У поезіях, де виведено образ коханої, зрідка можлива негативна Аніма (А–), натомість мати змальовано завжди доброю (М+).

Материнський авторитет, материнське слово важить для автора дуже багато. Це не просто мати, а центр Всесвіту. І мати-звичайна жінка у його текстах трансформується у матір усього народу – певна річ, жіноче і материнське начало (міфологема Ізиди). Цікавою в цьому плані видається поезія «Одинокa матір», в якій протиставлено вмирущість, тлінність кохання і вічність материнства:

*І над твоїм
Розстріляним коханням
Безглуздо реготали солов'ї.
Та право материнства – за тобою!
І син в колісці пісню наслуха [10, 150]*

І що б не сталося, ліричний герой завжди на боці матері. Саме тут промовляє колективне несвідоме, пов'язане з прагненням продовження життя, захисту його тощо. Від конкретного образу самотньої матері автор переходить до узагальненого образу материнства та Батьківщини (міфологема Деметри і Марії):

*Найтяжчий злочин –
Вкрасти у народу
Тобі довірене життя.
Мадонно мого часу!
Над тобою
Палають німби муки і скорбот,
І подвиг твій,
Обпечений ганьбою,
Благословив розстріляний народ [10, 151]*

У поезії В. Симоненка не вербалізовані стосунки «мати-дочка», лише «мати-син». На це вплинули, з одного боку, автобіографічні чинники, а з іншого – асоціативний гендерний поділ: батьківщина-народ (мати-син). Варто наголосити

також на окремішності образів коханої і матері, які не взаємодіють у межах одного тексту, хіба що протиставляються. Також немає в поета порівнянь України з коханою, оскільки Україні відведено роль «хорошої матері».

В. Симоненко писав: «Батько – Симоненко Андрій Леонтович – залишив сім'ю, коли мені не було ще й року. З того часу шляхи наші не перетиналися» [9, 11]. Про виховання без батька, його відсутність він і напише в одному зі своїх віршів – «З дитинства»:

*В мене була лиш мати,
Та був іще сивий дід, -
Нікому не мовив «тату»
І вірив, що так і слід [11, 77].*

Автор звертається до міфологеми Ізиди, оскільки мати – початок життя, перше розуміння жіночого відбувається через неї, вона заміщає весь світ:

*Був певен, що батько лишній,
Крикливий, немов сусід,
Коли заставав на вишні,
На мене кричав, аж блід.
Так боляче б'ється, думав... [11, 77].*

Радість і спокій існування зумовлені відсутністю батька. Тут, звичайно, можна згадати фрейдівській едіпів комплекс, а також підміну понять у сімейному трикутнику з «мати – дитина – батько» на «мати – дитина – дід». Щоправда, В. Симоненко не ототожнює діда з батьком і не приписує йому батьківської ролі. З. Фрейд зазначав, що син, який був улюбленцем матері, «на все життя отримує відчуття перемоги, упевненості в успіху, і цей божественний королівський статус в очах матері вестиме вже дорослого чоловіка до реальних досягнень» [6, 16].

«На стадії народження свідомості з несвідомої сфери, тобто зародження індивідуальної психіки, панує материнський принцип, архетип Великої Матері. Після «матріархальної» стадії психіка вступає в «патріархальну», коли утверджується Его (свідомість), тобто активізуються батьківські архетипи, а жіноче начало має бути підкорене. Однак ця стадія передбачає інтегральний, завершальний

етап...» [6, 115]. У Симоненка свідомість весь час повертається до цієї початкової стадії, наче герой хоче ще і ще повторити народження світу, повернути час і змінити світ, зробити його таким, яким він мав бути (згадаймо його тексти про звичайних жінок-матерів).

Творчі апеляції поета до міфологеми Марії в змалюванні України є свідченням приналежності ліричного героя до свого народу. «Оскільки колективне неусвідомлене наявне у всіх, воно зумовлює містичний (іраціональний зв'язок) індивідуального з цілим» [6, 131]. Актуалізація цього архетипу через образ України має на меті позиціонувати себе як українця, одного з народу, а також спонукати пробудження патріотизму в інших.

Загалом, актуалізація архетипного образу Великої Матері відбувається за такою схемою. Герой розуміє загрозу втрати його або ж змальовує світ, у якому це вже відбулося. Мета – повернути його шляхом звернення до «колективного несвідомого», частиною якого є цей образ, оскільки він є основою звичного і правильного світопорядку, формуючи колективне несвідоме. Окреме місце відведено образу матері ліричного героя, крізь призму якого чітко видно світоглядні позиції автора: мати – найдорожче у світі, материнська любов – найщиріша. І останній елемент – образ України, який постає паралельно з образом матері або ж зливається з ним. Архетипний образ Великої Матері Василь Симоненко трансформує у літературний образ, де визначальними є хороша мати і позитивна Аніма, а також використовує мотив удівства з метою героїзації жіночих образів. Негативні риси цього образу трапляються зрідка в зображенні коханої, дівчини (негативна Аніма, міфологеми Ліліт та Астарти).

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. «Аналитическая психология» К.Г. Юнга и закономерности творческой фантазии / С. Аверинцев // Вопросы литературы. – 1970. – № 3. – С. 112–143.
2. Астаф'єв О. Лірика української еміграції: Еволюція стильових систем / О. Астаф'єв. – Київ: Смолоскип, 1998. – 314 с.

3. Большакова А. Литературный архетип / А. Большакова // Литературная учеба. – 2001. – № 6. – С. 169 – 173.
4. Власенко А. Проблема архетипов и архетипических образов в литературоведении / А. Власенко. – Режим доступа: // <http://alcyone.ucoz.ru/blog/2009-5-14> – Назва з екрана.
5. Доманский Ю. Смыслообразующая роль архетипических значений в литературном тексте / Ю. Доманский. – Тверь: Тверский гос.ун-т, 2001. – 94 с.
6. Зборовська Н. Психологія і літературознавство: Посібник / Н. Зборовська. – К.: Академвидав, 2003. – 392 с.
7. Матрица безумия / [Карл Густав Юнг, Мишель Фуко]. – М.: Алгоритм, Эксмо, 2006. – 384 с.
8. Моренець В. Василь Симоненко: Філософія почуття / В. Моренець // Вітчизна. – 1981. - № 11. – С. 173–181.
9. Романенко Ю. Витязь молоді української поезії / Ю. Романенко // Дивослово. – 2010. – № 1. – С. 11–17.
10. Симоненко В. Берег чекань / В. Симоненко. – К.: Наукова думка, 2001. – 248 с.
11. Симоненко В. Ти знаєш, що ти – людина / В. Симоненко. – К.: Наукова думка, 2001. – 296 с.
12. Симоненко В. Ти і я / В. Симоненко. – Львів: Камула, 2005. – 80 с.
13. Фрейд З. Вступ до психоаналізу / З. Фрейд. – К.: Основи, 1998. – 709 с.
14. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов / К. Г. Юнг. – М. – К.: ЗАО «Совершенство» – «Port-Royal», 1997. – 400 с.
15. Юнг К.Г. Об отношении аналитической психологии к поэтико-художественному творчеству / К.Г. Юнг // Зарубежная эстетика и теория литературы. – М.: Наука, 1987. – С. 215 – 243.
16. «Я воскрес, щоб із вами жити» [листи до дружини] / В. Симоненко // Київ. – 2006. – № 7–8. – С. 172 – 178.

17. Neumann E. The Great Mother: An Analysis of the Archetype / E. Neumann. – Princeton: Princeton University Press, 1974. – 308 p.

The article deals with different realizations of archetype of Great Mother in the nonmimesis lyric. The particularities of it were determined as a main feature in Vasyl Symonenko's texts.

Keywords: *nonmimesis lyric, archetype of Great Mother, literary archetype, archetype motive.*